

СТАНОВИЩЕ

от д.с.н. Светла Йовчева Колева – професор в Института по философия и социология - БАН

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование **3. Социални, стопански и правни науки**,
професионално направление: **3.1. Социология, антропология и науки за културата**,
научна специалност **История на социологията – феноменологическа социология и социоанализа**

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 92 от 18.11.2022 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Социология и науки за човека“ към Философско–историческия факултет, като кандидат участва доц. д-р Светлана Темелкова Събева от ПУ „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

Със заповед № РД-21-356 от 17.02.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, научната специалност История на социологията – феноменологическа социология и социоанализа, **обявен за нуждите на катедра „Социология и науки за човека“** към Философско-историческия факултет.

В конкурса участва само един кандидат – доц. д-р Светлана Темелкова Събева от катедра „Социология и науки за човека“ на Философско-историческия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. Документите и материалите, представени от кандидата, **са в пълно съответствие** с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Доц. д-р Светлана Събева участва в конкурса с 8 публикации, от които една монография на български език, 5 студии (2 на английски език в научни издания, реферирани и индексирани в световните бази данни с научна информация, и 3 на български език) и 2 статии на български език в реферирано академично издание и в колективна публикация с научно рецензиране. *Списъкът на научните трудове на доц. д-р Светлана Темелкова Събева* (общо 65), коректно представени по видове публикации и спрямо академичната кариера на канди-

дата, показва богатата ѝ публикационна, самостоятелно и в съавторство, дейност, както и постоянстващото ѝ ангажиране в съставителство на тематични броеве на престижни български списания (*Социологически проблеми, Критика и Хуманизъм, Хетеродоксия*), в колективни публикации, в интервюта с водещи съвременни изследователи, в научни дебати. Подчертавам тази част от работата на доц. д-р Светлана Събева като едно от най-безспорните доказателства за приноса ѝ за изграждане на критическо публично пространство на социологията в България и утвърждаване на научния диалог, без които няма нито висока наука, нито отворено към науката университетско образование.

Справката за спазване на минималните национални изисквания ясно показва, че преподавателската, научноизследователската, публикационната дейност на доц. Събева надвишава количествените стойности на утвърдените показатели за заемане на академичната длъжност „професор“.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата/ите

Цялостната научна, публикационна и преподавателска дейност на доц. Светлана Събева е трайно свързана с научната специалност на конкурса – история на социологията с акцент върху феноменологическата социология и социоанализата като полета на специализация на кандидата. Съществува тясна тематична, проблемна и методологична обвързаност между водените от доц. Събева учебни дисциплини и практически занятия, подготвяните учебни помагала, ръководените от нея дипломанти и докторанти, разработваните изследователски и образователни проекти, представените доклади на научни конференции/семинари и публикуваните трудове (вж. *Документи за учебна работа; Документи за научноизследователска дейност*). Учебно-педагогическата, научноизследователската и научноприложната дейност на доц. Събева са неотделими една от друга, взаимно се обогатяват и допринасят както за основана на научни постижения преподавателска дейност, така и за изследователски и научноприложни проекти, захранвани от интересите и любопитството на самите студенти.

В изпълнение на отредената от научния законодател роля на член на НЖ тук ще се спра на последната монография на доц. Събева *Надживявания. Феноменология и социоанализа на генеративното време* (2023), доколкото тя не само обобщава, но и води по пътя на еволюцията на аналитичното и критическото мислене на автора от разбиращата социология и рефлексивната история през социологията на всекидневието и жизнения свят, феноменологическата антропология и психоанализата до генетичната феноменология и пост-Бурдийовистката социоанализа на самонаследяването. Именно в този път са заложени най-значимите постижения на доц. Светлана Събева по отношение както на генеративното време

като теоретичен проблем, който я занимава, така и на начина на осмисляне на травматичния опит в съвременната социалност и свързаните с него политики на живота и смъртта.

На първо място, изградената от доц. Светлана Събева понятийна и теоретична „мрежа“ (по думите на самия автор) за изучаване на „едновременното изживяване на неедновременността на животите“, на всекидневното страдание от обществото, на биокапитализма, на „инфекциозната социалност“ е всъщност *непрекъснато преодоляване* на липсващи звена и непроблематизирани моменти у даден автор чрез хоризонта, който откриват концептуализациите на други автори. Така например етнометодологията на Гарфинкъл, насочваща към разрушаването на фоновите очаквания във всекидневните взаимодействия, помага за преодоляване на това, до което не достига социологията на наследяването на Бурдийо, в която позиционните и диспозиционните структури на света не са трансформирани в „сфера на ранимост“ (Събева, *Надживявания...*, 2023, с. 47–57). На неексплицираната от Хусерл апория между кинестетичната конституция на изживяването тяло и конституцията на възплътения Аз се търси решение чрез Аристотеловото понятие за *koiné aisthesis*/койне-естезис и се аргументира тезата, че „както тялото се удвоява на изживявано и физическо, така и Азът в света се удвоява на койнестетичен и хабитуален“ (пак там, с. 122). Или пък условията за възможност на корелацията между конституирано и конституиращо се търсят не чрез привелигираното от Хусерл време на познанието, а чрез „времето на света на живота“ с практиките на „непрекъснато пре-учредяването [...] хоризонтни форми на историчността на жизнения опит“ (пак там, с. 142–144).

Второ, ситуирана в късната трансцендентална феноменология на Хусерл, Събева работи отвъд практически и мисловни дуализми (психично-семантично, индивидуално-социално, абнормално-нормално), на границата между предметни полета и аналитични възможности и при ясно заявена феноменологическа нагласа открива, назовава и анализира различни междини – интерсубективната и интрасубективната междина, времевата междина, непрежалимите като феномен на междината, инфекциозната междина като места на срастване на смислово-конститутивни и биофизически (природни) образувания, като „отношения, установяващи се сингуларно и пораждащи своите относими едва в събитията на съотнасяне“, които са както спрямо другите, така и спрямо нас самите (пак там, с. 10).

Трето, чрез изследователската стратегия на засрещания и „изместващо четене“ Събева разработва две идейни наследства – на генетичната феноменология на Хусерл и на социоанализата на Бурдийо и ги изгражда като изследователски полета, чиято концептуална плътност е достигната чрез поставянето им във взаимна аналитична перспектива. В този смисъл феноменологията и социоанализата на генеративното време са неотделими една от друга не

заради общия им предмет – генеративността, а заради изхождащи един от друг и разгръщащи се един чрез друг аспекти на проблематизирането им. Така сферата на ранимост като „ориентиран свят, чието ядро са изживяваната телесност и интертелесност“, като „афективно пространство на страданието“ е колкото социоаналитичен прочит на генеративността, толкова и феноменологическо изместване на самото понятие за страдание в „светлината на патосния обрат в понятието за опит“ (пак там, с. 57). Феноменологическото понятие за генеративно време и производните му „генеративно преживяване“, „генеративен субект“, „генеративен стил на опита“, „трансгенеративни предавания на преживявания“ и т.н. са феноменализиране на самия живот в човешкия свят със своите разриви на жизненото време и наследявания в двете сфери на съ-екзистенция, т.е. на интер-субективната и интра-субективната междина. Така Събева осъществява обрата от Хусерловото понятие за самонаследяването на Аза към социоаналитическото понятие за самонаследяването на личността и показва мултиполярността на самонаследяването като генеративна структура (пак там, с. 145). С други думи, Събева постига социоаналитическо преформулиране на „сферата на ранимост“ чрез извяване на генеративната ѝ архитектура, а концептуализацията на генеративното време на границата между социоанализата на страданието от обществото и аналитиката на биовластта се превръща в ключ за разчитане и разбиране на съвременните политики на живота и смъртта, чийто „субстрат“ са преплитащите се екзистенциални и политически феномени.

Четвърто, Светлана Събева не спира до феноменологическата аналитика на генеративното време, а я използва като основа за феноменологическа критика на съвременните форми на биовласт и на биокапитализма. И тук отново се проявява характерния за изследователския ѝ стил подход, който е залог за постиженията ѝ, а именно концептуален диалог между различни автори и взаимното осветяване на потенциални идеи чрез феноменологически анализ. Тръгвайки от тезата за „разцепване на класическото модерно единство между труд и живот“, Събева разкрива съвременния биокапитализъм като ориентиран към инвестиции в продуктивността по-скоро на биологичния живот, отколкото на човешкия труд, и към извличането на т. нар. „биологически спечелено време“ и чертае възможна насока на критическото мислене към капиталистическите биотехнологии и биополитики, които, екранирайки символната стойност на животите, всъщност участват в опазването само на някои от тях.

И не на последно място, Светлана Събева изгражда понятийния речник на феноменологията и социоанализата на генеративното време с прецизност и чувствителност към българския език. „Временеене“, „овъзможностяване“, „одругостяване“, „себевост“, „моевост – не-моевост“, „развременяване“ не са ексцентрични езикови изрази, а феноменологически категории, намерили своя точна езикова форма.

3. Критични забележки и препоръки

Формалната ми позиция на оценител на работата на Светлана Събева в никакъв случай не отменя благодарността ми към нея. „Мисленето е благодарност“ (*Denken ist Danken*) по думите на Хайдегер, и в заключение искам да благодаря на Светлана Събева за дареното от нея време за размисъл и осмисляне на съвременните ситуации на пандемия и война, на разриви в биографичните и житейските траектории, на кризи в личностната идентичност като „надживявания“.

И още нещо, феноменологията и социоанализата на генеративното време, която изгражда Светлана Събева, през цялото време ме препращаше към идеята на Изабел Стенгерс от *Изобретяването на модерната наука* (1993) за раждането на модерните науки „под знака на събитието“, събитието, разбрано не като топос, а като раждащо различие, като диференциращото, чийто смисъл се определя от последващите актове на повторение на различие. Патосният обрат във феноменологическото понятие за опит, който Светлана Събева следва, е всъщност работа с „опита под знака на събитието“, т.е. на патосния феномен като феномен на връхлитане, който разстройва хабитуализирания опит на човека в света и със света и „отключва“ различни практики за „биване при“, за пребиваване отново в света на живота, в които смисълът непрекъснато се учредява и преучредява.

В перспективата на отворения от Светлана Събева хоризонт бих искала да поставя поне два въпроса:

- 1) При изместения акцент върху слушането на чуждото страдание как стои въпроса с това „кой слуша“, „как слуша“ и „какво чува“? Има ли опасност многогласието на наративи на страдащите да потъне в различните фигури, вкл. професионализирани, на „отворено, но нечуващо ухо“?
- 2) Ако символното о(без)стойносттаване на живота в епохата на биокапитализма има различен индекс („прежалими“/„непрежалими“ животи), каква е социалната стойност на „оцеляването“ и „оставането да живееш“? Какви светове на грижа и стратегии на сигурност създават тези модалности на биокапиталистическата практика?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на анализа на преподавателската, научноизследователската и публикационната дейност на кандидата и посочените значими постижения давам **положителна оценка** и

убедено и категорично препоръчвам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет на Пловдивския университет за избор на доц. д-р Светлана Темелкова Събева на академичната длъжност „професор“ в ПУ „П. Хилендарски“ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, научна специалност История на социологията – феноменологическа социология и социоанализа.

13 април 2023 г.

Изготвил становището:

проф. д.с.н. Светла Колева